

หลักการในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา Principles of development, Executive leadership, Of secondary school administrators

พระปลัดณรงค์ธรรม กตธมฺโม (หงส์สิบสอง)^๑

บทคัดย่อ

ผู้นำในโรงเรียนที่จะนำพางานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรได้คือผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องมีภาวะผู้นำหรือเป็นผู้นำ ดังนั้นในสถานศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการบริการ จัดการงาน ๔ งาน หลัก คือ ด้านวิชาการ ด้านบริการงานบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานทั่วไป ต้องใช้หลักการต่าง ๆ เพื่อมาพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นกับผู้บริหารโรงเรียน มีหลักการที่จะนำมาพัฒนาได้ มีดังต่อไปนี้ คือ หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้ร่วมงานให้ทำงานด้วยความเต็มใจ นำสัปปุริสธรรม ๗ มาพัฒนางานงานทั้ง ๔งาน รวมทั้ง ใช้หลัก ทุติยปาปณิกสูตร มาพัฒนาภาวะผู้นำ ให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความรอบรู้ในงาน และมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานทุกฝ่ายการบริหารจัดเป็นส่วนสำคัญในองค์กร ทำให้องค์กรนั้นดำเนินไปด้วยความเจริญรุ่งเรืองไม่มีปัญหา และทำให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ สังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่ขาดผู้นำที่มีภาวะผู้นำการบริหารองค์กรจำเป็นต้องขึ้นอยู่กับการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยหลักการต่าง ๆ ที่กล่าวมา

คำสำคัญ: หลักธรรม, การพัฒนาภาวะผู้นำ, ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

Leader in school to lead the work, to be successful according to the organization goals. Institutions that require leadership. So in the academy 4way work management.1)Academic 2)Human Resources Management. 3) The budget. 4) General administration. Must use principles, to develop leadership, of administrators. There are principles that can be developed in school. There is the following. Social objectives 4 to be a cohesive mind to be co-worker, to work willingly Shupprurisatamma to developed a job of 4 including Tuthiyapapkanikhasutta to developed leadership, to be a visionary, be knowledgeable in the work. And human relations with a partner and all. Management is an important part of the organization. Make the organization prosper. No problems and fulfill the intended purpose. Current society is society that is lack of leaders corporlate . governance.

Key words: Principle, Leadership development, Secondary school administrators

^๑ นิสิตปริญญาเอก พุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บทนำ

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำในการจัดการศึกษาระดับสถานศึกษาถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญในการที่จะบริหารงานในโรงเรียนให้บรรลุผลสำเร็จ ราชกิจจานุเบกษา (๒๕๕๓:๖๒)โรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาลำดับการศึกษา ชั้นที่ ๓ ถัดจากระดับ ปฐมวัย ประถมศึกษา โดยการศึกษาในชั้นนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ทางด้านวิชาการและวิชาชีพให้เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ และรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม การศึกษาระดับนี้ใช้เวลาเรียนสามปี โดยผู้เรียนจะมีอายุระหว่าง ๑๒ - ๑๗ โดยผู้เรียนจบในระดับมัธยมศึกษาสามารถไปประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถ หรือศึกษาต่อในระดับ อุดมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เรียนเลือกเรียนกลุ่มวิชาการหรือวิชาชีพตามความถนัดของตนเอง ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผู้เรียนสามารถเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนชื่นชอบเพื่อยึดเป็นอาชีพได้ สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๙:๖-๙)การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีการแบ่งเป็นเขตมัธยมศึกษาตามประกาศกระทรวงศึกษาว่าด้วยเรื่องกำหนดเขตพื้นที่มัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๕๓ ความว่า อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และมาตรา ๓๗ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่๓)พ.ศ.๒๕๕๓และมาตรา๘ และมาตรา ๓๓ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ รัฐมนตรีว่ากระทรวงศึกษาธิการโดยคำแนะนำของสภาการศึกษาเมื่อคราวประชุม ครั้งที่ ๒/๒๕๕๓ วันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ จึงกำหนดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และที่ตั้งของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพื่อบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๔๒ เขต การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาผู้บริหารจะต้องมีลักษณะของการบริหารแบบมืออาชีพที่มีความรู้ความสามารถสูงสามารถบริหารโรงเรียนให้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย เพราะเชื่อว่าจะมีคุณภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ ปัญหาในปัจจุบันของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ปรากฏส่วนใหญ่จะอยู่ที่คุณภาพทางการศึกษาซึ่งวัดจากผลการสอบระดับประเทศ การพัฒนาทักษะด้านภาษาก็ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าประเทศในเอเชีย ปัญหาใหญ่ของการศึกษา คือ ครูอาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะต้องปฏิรูปให้มีความเป็นนักวิชาการและผู้นำเพิ่มขึ้น ปฏิรูปการพัฒนาการคัดเลือกและให้ผลตอบแทนผู้บริหารสถาบันและครู อาจารย์ ที่มี ความรู้ความสามารถ ในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความรู้ทักษะแบบคิด วิเคราะห์สังเคราะห์ประยุกต์ใช้เป็น สามารถแก้ปัญหา เรียนรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง มีความ เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ ที่มีขีดความสามารถแข่งขันกับคนอื่น ๆ และประเทศอื่นๆ ได้ เพิ่มขึ้น ปฏิรูปโรงเรียน ๓ หมื่นกว่าแห่งทั่วประเทศให้มีคุณภาพสูงขึ้น ใกล้เคียงกับ โรงเรียนชั้นนำที่มีชื่อเสียง ประชาชนเข้าใจเรื่องความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาต้อง พยายามทำให้ทั้งชนชั้นนำและประชาชนทั่วไป มีความรู้ความเข้าใจ ความจำเป็นของการ ปฏิรูประบบการจัดการศึกษาที่ต้องก้าวข้ามระบบราชการแบบรวมศูนย์ อำนาจนิยม ขาดการตรวจสอบจากภาคประชาชน เป็นการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาที่มีภาคีหลายฝ่ายเข้ามาร่วมรับผิดชอบอย่างเป็นประชาธิปไตย และ สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศได้เพิ่มขึ้น

สรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาคือผู้ดูแลหรือบริหารงานโรงเรียน ในการศึกษาที่ใช้เวลาเรียนสามปี โดยผู้เรียนจะมีอายุระหว่าง ๑๒ - ๑๗ โดยผู้เรียนจบในระดับมัธยมศึกษาสามารถไปประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถ หรือศึกษาต่อในระดับ อุดมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เรียนเลือกเรียนกลุ่มวิชาการหรือวิชาชีพตามความถนัดของตนเอง ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผู้เรียนสามารถเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนชื่นชอบเพื่อยึดเป็นอาชีพได้ การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีการแบ่งเป็นเขตมัธยมศึกษาตามประกาศกระทรวงศึกษาว่าด้วยเรื่องกำหนดเขตพื้นที่มัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๕๓จึงกำหนดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และที่ตั้งของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อบริหารและจัดการศึกษาขั้น

พื้นฐานระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๔๒ เขต การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาผู้บริหารจะต้องมีลักษณะของการบริหารแบบมีอาชีพที่มีความรู้ความสามารถสูงสามารถบริหารโรงเรียนให้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย เพราะเชื่อว่าจะมีคุณภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ

๑. หลักธรรมที่จะนำพาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำ

ผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสม มีพฤติกรรมในการนำที่ถูกต้อง เหมาะสมเพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์การ ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร หรือผู้นำ ซึ่งจะวินิจฉัยสั่งการ หรือตัดสินใจ แก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของผู้บริหารหรือผู้นำนั้น ควรที่จะประกอบด้วยเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ คุณลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ และ คุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหาร และการบริหารที่จะสามารถทำให้เกิดภาวะผู้นำของผู้บริหารได้ ให้สามารถปฏิบัติงานตามที่ตนมอบหมายด้วยความสมัครใจอย่างเต็มความสามารถ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)(๒๕๕๑:๑๘๗) ได้พูดถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงได้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับหลักการประสานงาน การมีน้ำใจไมตรี การสงเคราะห์หมู่ชน และหลักการวางตนหรือตั้งตนอยู่ในธรรม มาประยุกต์เข้ากับภาวะผู้นำ คือ หลักสังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย (๑) ทาน การมีน้ำใจไมตรี มีความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน(๒) ปิยวาจา การมีวาจาไพเราะ สุภาพอ่อนหวาน ผูกสมานสามัคคี และสร้างขวัญกำลังใจ (๓) อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ เพื่อส่วนรวม สงเคราะห์ผู้อื่น การแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม (๔) สมานัตตา การวางตนที่เหมาะสม มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตนตั้งอยู่ในธรรม ซึ่งหลักสังคหวัตถุ ๔ นี้ เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นหลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครอง นอกจากนั้นในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเล่มที่ ๒๔ (ไทย) (๒๕๓๙:๒๙๒) ได้พูดถึงหลักธรรมสัปปริสธรรม ๗ ประกอบด้วย (๑)อัมมัญญ (ผู้รู้จักเหตุ) (๒)อัตถัญญ (ผู้รู้จักผล) (๓)อัตตัญญ (ผู้รู้จักตน) (๔)มัตตัญญ (ผู้รู้จักประมาณ) (๕)กาลัญญ (ผู้รู้จักกาล) (๖)ปริสสัญญ (ผู้รู้จักบริษัท) และ(๗)ปุคคลัญญ (ผู้รู้จักบุคคล) ที่จะนำมาใช้การบริหาร ๔ ด้านคือ ด้านวิชาการ ด้านบริการงานบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานทั่วไป ตามหลักปริสสธรรมในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการบริหารงานได้หลายประการ

พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (๒๕๔๙: ๓๓๘-๓๓๙) กล่าวถึงภาวะผู้นำที่เป็นผู้บริหารไว้ว่า นักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ถ้ามีคุณลักษณะ ๓ ประการ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทุติยปาปณิกสูตรดังนี้ คือ

๑.จักขุมา มีปัญญามองการไกล เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจนั้นจะต้องรู้ว่าสินค้าไหนได้ราคาถูก แล้วนำไปขายที่ไหนจะได้ราคาแพงสมัยนี้ต้องรู้ว่าหุ้นจะขึ้นหรือจะตก ถ้าเป็นนักบริหารทั่วไปก็สามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คนคุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill ความชำนาญในการใช้ความคิด

๒.วิรูโร การจัดธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น พ่อค้าเพชร ต้องดูออกกว่าเป็นเพชรแท้หรือเพชรเทียม แพทย์หัวหน้าคณะผ่าตัดต้องเชี่ยวชาญการผ่าตัดคุณลักษณะ Technical Skill ความชำนาญด้านเทคนิค

๓.นิสสยสัมปนโน การพึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะคนมีมนุษย์สัมพันธ์ดี เช่น พ่อค้าเดินทางไปค้าขายต่างเมืองก็มีเพื่อนพ่อค้าในเมืองนั้นๆให้ที่พักอาศัยหรือให้กู้ยืมเงิน เพราะมีเครดิตดี นักบริหารที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้ คุณลักษณะที่สามนี้สำคัญมาก “ นกไม่มีขน คนไม่มีเพื่อน ขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้ ” ข้อนี้ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษย์สัมพันธ์ คุณลักษณะของผู้นำ ๑๔ ประการคือ

๑. ลักษณะท่าทางหรือการวางตัว(Bearing) การสร้างความประทับใจในเรื่องท่าทางการวางตัวและความประพฤติให้อยู่ในระดับสูงสุดเป็นที่นิยมของผู้อื่นตลอดเวลาที่มีความสุภาพนุ่มนวลหลีกเลี่ยงการพูดด้วยถ้อยคำหยาบคายหรือเหยียดหยามผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีความสง่างาม ควบคุมตนเองได้ทั้งในการปฏิบัติตามและอารมณ์ ต่างกายสะอาดเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบแบบแผน

๒. ความกล้าหาญ (Courage) การบังคับให้อยู่ในความสงบไม่เกรงกลัวว่าจะเกิดอะไรขึ้นไม่สะทกสะท้านหรืออ่อนไหว กล้าทำ กล้าพูด กล้ายอมรับหรือคำติเตียน เมื่อความผิดพลาดหรือบกพร่องยึดมั่นในสิ่งที่ถูกที่ควร

๓. ความเด็ดขาด(Decisiveness) ความสามารถในการตกลงใจโดยฉับพลันและประกาศข้อตกลงใจอย่างเอาจริง และชัดเจนโดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงต่าง ๆ นำประสบการณ์ของตนเองและบุคคลอื่นอย่างมีเหตุผลและมีความมั่นใจในลักษณะรวดเร็วถูกต้อง และทันเวลา

๔. ความไว้วางใจ (Dependability) การได้รับความไว้วางใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่หรืองานที่มอบหมายได้ถูกต้องไม่ผิดพลาด ด้วยความคล่องแคล่ว ว่องไวเฉลียวฉลาดกระทำอย่างเต็มความสามารถและพิถีพิถัน เป็นคนตรงต่อเวลา ไม่กล่าวคำแก้ตัวมีความตั้งใจและจริง

๕. ความอดทน(Endurance) พลังทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งวัดได้จากขีดความสามารถในการทนต่อความเจ็บปวด ความเหน็ดเหนื่อย เมื่อยล้า ความยากลำบาก ความเคร่งเครียด งานหนัก รวมถึงความอดกลั้นต่อสถานการณ์ที่บีบคั้น

๖. ความกระตือรือร้น(Enthusiasm) การแสดงออก สนใจ และมีความจดจ่อต่อการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ทำงานด้วยความร่าเริงและคิดแต่แง่ดีเสมอ

๗. ความริเริ่ม(Initiative) เป็นผู้ริเริ่มใช้ความคิดในการปฏิบัติงาน มีความพร้อมเริ่มหาวิธีลงมือปฏิบัติทำงานโดยไม่มีความสั่งให้ปฏิบัติ หรือการแสวงหาแนวทางในการปฏิบัติงานใหม่ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น และพร้อมมุ่งปฏิบัติงานทันที

๘. ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity) ความเที่ยงตรงแห่งอุปนิสัยและยึดมั่นอยู่ในหลักแห่งศีลธรรมอันดีงามเป็นคุณสมบัติของการรักความจริง รักษาความสัตย์ตลอดเวลา คำพูดทุกคำต้องถูกต้องเป็นจริงทั้งเรื่องงานหรือส่วนตัว ยึดมั่นในเรื่องที่ถูกต้อง และสำนึกในหน้าที่งานของตน

๙. ความพินิจพิเคราะห์(Judgment) คุณสมบัติในการใคร่ครวญโดยใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยา เพื่อให้ได้ผลความจริงและหนทางแก้ไขที่น่าจะเป็นไปได้นำมาใช้ในการตกลงใจได้ถูกต้อง

๑๐. ความยุติธรรม (Justice) การไม่ลำเอียง มีความเที่ยงตรงไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มีความเสมอต้นเสมอปลายในการบังคับบัญชา ควบคุมรางวัลและมิบโทษแก่ผู้ที่กระทำผิด การไม่มีอคติต่อเชื้อชาติ ศาสนา บุคคล และกลุ่มบุคคล มีความเที่ยงธรรม

๑๑. ความรอบรู้(Knowledge) ข่าวดาร ความรู้ในวิชาชีพของตนและความเข้าใจผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา นอกจากความรู้ในวิชาชีพ ควรทราบเหตุการณ์ภายในและภายนอกประเทศ

๑๒. ความจงรักภักดี (Loyalty) คุณสมบัติของบุคคลที่มีจิตใจเชื่อมั่น และยึดมั่นต่อประเทศชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ต่อหน่วยต่อผู้บังคับบัญชา ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆควรหาทางช่วยเหลือให้คำตอบ ถูกกล่าวหาอย่างไม่เป็นธรรม รวมถึงการไม่วิพากษ์วิจารณ์ผู้บังคับบัญชาของตนเองต่อหน้าผู้ใต้บังคับบัญชา

๑๓. ความรู้จักกาลเทศะ(Tact) ความสามารถในการปฏิบัติตนกับบุคคลอื่นโดยไม่เกิดความขุ่นข้องหมองใจ ไม่ก่อให้เกิดศัตรูหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกันในทัศนะของบุคคลทั่วไป กาลเทศะ ในการเลือกใช้คำพูดหรือกระทำสิ่งใดควรถูกต้อง เหมาะสมแก่กาลเวลาสถานที่ ความสุภาพอ่อนโยน

๑๔. ความไม่เห็นแก่ตัว (Settleness) การไม่ฉวยโอกาสตักตวงความสุขความสะดวกสบาย ความเจริญก้าวหน้าให้กับตนเองโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือผลประโยชน์ การแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ให้กับผู้ขาดแคลน ยกย่องผู้ได้บังคับบัญชาเมื่อปฏิบัติงานดีเด่นหรือให้ความช่วยเหลือตามสมควร

๒. ความหมายของภาวะผู้นำ

กวี วงศ์พุมิต (๒๕๔๒:๒) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ ดังนี้ ภาวะผู้นำ (Leadership) หรือการเป็นผู้นำ ในสถานศึกษาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการบริการ หรือผู้นำ โดยตรงกล่าวว่า ภาวะผู้นำตามการวิเคราะห์ศัพท์ มีความหมายที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) ความสามารถของหัวหน้าที่จะต้องเป็นผู้นำ คือหัวหน้าต้องมีความสามารถในการนำลูกน้อง จะต้องเป็นผู้สามารถชี้แนวทางหรือกำหนดมรรควิธีอันเหมาะสม ถูกต้อง เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ ๒) ความสามารถของหัวหน้าที่จะต้องเอาชนะจิตใจลูกน้องได้แก่ ความรักดี ต่อหัวหน้า และความร่วมมือร่วมใจของบรรดาผู้ใต้บังคับบัญชา ที่จะปฏิบัติงานหลักในทางรัฐศาสตร์จึงตั้งว่า “ความสำเร็จของงานนั้น” อยู่ที่เอกภาพของการทำงานและการที่จะเกิดเอกภาพในการปฏิบัติการได้นั้นส่วนใหญ่อยู่ที่ความรู้สึกรับรองของบรรดาลูกน้องทั้งมวลที่มีพันธะทางใจอยู่ต่อผู้เป็นหัวหน้า ๓) ความสามารถของหัวหน้าที่จะต้องฟันฝ่าอุปสรรคในการทำงานซึ่งอยู่กับบุคลิกภาพของผู้ที่เป็นหัวหน้าเอง ที่จะต้องเป็นคนที่ยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเองให้เข้ากับผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องมีศักยภาพต่อหัวหน้าที่แสดงให้เขาเห็นว่าทำงานให้สำเร็จได้อย่างไร แม้มีอุปสรรคก็ช่วยแก้ไขจนบรรลุเป้าหมาย และอำนาจนั้น ปันยารชุน (๒๕๔๐:๓๗) ได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำ ว่า หากมีในบุคคลใดแล้วจะทำให้ผู้อื่นอยากทำตามโดยสมัครใจ ไม่จำเป็นต้องสั่งการเพราะความเป็นผู้นำไม่ได้มาจากการอุปโลกน์หรือแต่งตั้งตนเอง แต่ต้องเกิดจากการที่มีผู้อื่นเขารู้สึกว่าเราเป็นผู้นำ ดังนั้น คุณสมบัติของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนได้แก่ความรู้สึกรับผิดชอบรู้ควรไม่ควร โดยมีคุณธรรม จริยธรรมเป็นเครื่องควบคุม ผู้นำมีความสามารถให้ผู้อื่นคล้อยตามความสามารถในการสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจได้แค่คำพูดในสิ่งที่จริง ความเป็นผู้ยึดมั่นในหลักการ มีระบบการคิด และการบริหารที่มีวิสัยทัศน์ จะต้องคิดแบบที่ละก้าวแต่ต้องคิดครบทั้งกระบวนการและรู้จักคาดคะเน ความเป็นนักวิชาการรู้จักหาความรู้และพึ่งพาความรู้ทางวิชาการอย่างแท้จริง

๓. ความสำคัญของภาวะผู้นำ

การบริหารงานในสถานศึกษา มีส่วนประกอบหลายอย่าง ซึ่งการบริหารจัดเป็นส่วนสำคัญขององค์กร ทำให้องค์กรนั้นดำเนินไปด้วยความเจริญรุ่งเรืองไม่มีปัญหา และทำให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ สิ่งสำคัญที่เป็นสิ่งที่จะทำให้งานมีประสิทธิภาพและจะขาดไม่ได้คือผู้นำผู้บริหาร หรือหัวหน้า หรือผู้ที่มีหน้าที่บังคับบัญชาขององค์กรนั้น ๆ ดังที่ สะอาด ราชเฉลิม (๒๕๔๑:๑๐) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารหรือผู้นำจะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำนั้น ๆ การดำเนินกิจการหรือการเปลี่ยนแปลงสิ่งใด ๆ ในองค์กรเกิดจากสมาชิกคนใดคนหนึ่ง ใช้อิทธิพล หรืออำนาจที่มีอยู่จงใจให้สมาชิกซึ่งเป็นผู้ตามในขณะนั้น เกิดความศรัทธายอมรับและพร้อมที่จะร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ ความสำคัญของภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำ หรือความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพนั้นมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร ในอันที่จะดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างมากความล้มเหลวขององค์กรต่าง ๆ ที่เป็นมา สืบเนื่องมาจากผู้นำมีหลายแบบแล้วแต่จะเลือกใช้แบบใดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง การเลือกแบบภาวะผู้นำควรคำนึงถึงผู้ใต้บังคับบัญชา สถานการณ์และบุคลิกภาพของผู้นำเอง

Bateman & Carl (1990:480) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำว่า สังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่ขึ้นต้นอยู่กับภาวะผู้นำการบริหารองค์กรจำเป็นต้องขึ้นต้นอยู่กับความแตกต่างกันในการปฏิบัติขององค์กรก็ตาม แต่ปัจจุบันภาวะผู้นำกำลังเป็นสิ่งที่ขาดแคลนมากไปเกือบทุกองค์กร

บทสรุป

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญเป็นผู้นำในสถานศึกษาที่จะนำพางานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรได้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำการพัฒนาภาวะผู้นำต้องมีวิธีการหรือกลยุทธ์ที่ดีจึงจะทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการบริหาร เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามแนวทาง หลักการและมาตรฐานการศึกษา การบริหารโดยองค์คณะบุคคล การประเมินภายในและการประเมินภายนอก รวมทั้งการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นมืออาชีพ และเป็นผู้นำทางวิชาการ

ภาวะผู้นำ (Leadership) หรือการเป็นผู้นำ ในสถานศึกษาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการบริการ ความหมายของภาวะผู้นำ (Leadership) หรือการเป็นผู้นำ ในสถานศึกษาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการบริการ แม้มีอุปสรรคก็ช่วยแก้ไขจนบรรลุเป้าหมาย ภาวะผู้นำ หากมีในบุคคลใดแล้วจะทำให้ผู้อื่นอยากทำตามโดยสมัครใจ ไม่จำเป็นต้องสั่งการเพราะความเป็นผู้นำไม่ได้มาจากการอุปโลกน์หรือแต่งตั้งตนเอง แต่ต้องเกิดจากการที่มีผู้อื่นเขารู้สึกว่าเราเป็นผู้นำ คุณสมบัติของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนได้แก่ความรู้สึกรับผิดชอบรู้ควรไม่ควร โดยมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องควบคุม

การบริหารงานในสถานศึกษามีงานสำคัญที่ต้องดำเนินการบริหารจัดการ ๔ งาน คือ ด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานทั่วไป ตามหลักปรัศธรรมในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการบริหารงานได้หลายประการ ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้ร่วมงาน และนำสี่ปรัศธรรม ๗ มาพัฒนางานงานทั้ง ๔ งาน รวมทั้ง ใช้หลัก ทุติยปาปณิกสูตร มาพัฒนาภาวะผู้นำ การบริหารจัดการเป็นส่วนสำคัญในองค์กร ทำให้องค์กรนั้นดำเนินไปด้วยความเจริญรุ่งเรืองไม่มีปัญหา และทำให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ สิ่งสำคัญที่เป็นสิ่งที่จะทำให้งานมีประสิทธิภาพและจะขาดไม่ได้คือผู้นำผู้บริหาร หรือหัวหน้า หรือผู้ที่มีหน้าที่บังคับบัญชาขององค์กรนั้น ๆ ผู้บริหารหรือผู้นำจะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำนั้น ๆ การดำเนินกิจการหรือการเปลี่ยนแปลงสิ่งใด ๆ ในองค์กรเกิดจากสมาชิกคนใดคนหนึ่ง ใช้อิทธิพล หรืออำนาจที่มีอยู่จงใจให้สมาชิกซึ่งเป็นผู้ตามในขณะนั้นเกิดความศรัทธายอมรับและพร้อมที่จะร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จได้

สังคมในโรงเรียนปัจจุบันเป็นสังคมที่ขึ้นต้นอยู่กับภาวะผู้นำในการบริหารงานองค์กรจำเป็นต้องขึ้นต้นอยู่กับความเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนหรือมีภาวะผู้นำในการนำทางในการปฏิบัติขององค์กรก็ตาม แต่ปัจจุบันภาวะผู้นำกำลังเป็นสิ่งที่ขาดแคลนมากไปเกือบทุกองค์กรจึงหาหลักธรรมมาเป็นเครื่องมือพัฒนา

บรรณานุกรม

- กวี วงศ์วุฒิ, (๒๕๕๒). **ภาวะผู้นำ** (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพมหานคร : ปิเค อินเทอร์เน็ต จำกัด.
- อานันท์ ปันยารชุน, (๒๕๕๐). **ภาวะผู้นำความสำคัญต่ออนาคตไทย**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ไทย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (๒๕๓๙). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระสุตตันตปิฎก ๑๖**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๕๙). **พุทธวิธีในการบริหาร**. ราชกิจจานุเบกษา, (๒๕๕๓). **ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา, เล่ม ๑๒๗ ตอนพิเศษ ๙๘ , ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๓**.
- สะอาด ราชเฉลิม, (๒๕๕๑). **แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ .** วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา สำนักงานวิชาการ เชียงใหม่:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๕๙). **สภาวะการศึกษาไทย ๒๕๕๗/๒๕๕๘ จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ ๒๑ได้อย่างไร**, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บริษัทพิมพ์ดี การพิมพ์จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๕๑). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Bateman. T.S,& Cart, P.Z. **Management : Function and strategy**. Boston : Irwin. 1990